

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 58., BR. 4., 121. – 160., ZAGREB, listopad 2011.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

NOVE JEDNORJEČNICE U JEZIKOSLOVNOME NAZIVLJU

Stefan Rittgasser

Riječ u naslovu *jednorječnica* nastala je u novije vrijeme, ne ćemo ju naći u rječnicima, a takvih se novih riječi, koje ni jedan rječnik ne navodi, pojavilo posljednjih godina mnogo u jezikoslovnom nazivlju. Neke od tih novih već su u jezičnoj porabi: *suznačnica*, *oblikoslovlje*, *poslijelog*, *rječoslovlje*, *popridjevljenje*, *nazivak*, *jednojezičnih*, *višerječnica*, a neke tek prodiru u leksik kao *znakoslovlje*, *slogoslovlje*, *pokrata*, *obličnica*, *prijedložnik*, *poveznik*, *četverosložnica*, *podsmješljivica*, *umiljenica*, *inojezičnica* te spomenuta *jednorječnica*.

Prisjetimo se da svaka nova riječ zauzima određeno mjesto u leksiku, povećava ga ili uzrokuje mijene potiskujući postojeću riječ odnosno sintagmatski izraz (svezu riječi) djelomice ili posve.

Da bi se odredilo mjesto nazivu *jednorječnica* u leksičkom sustavu, potrebno ju je usporediti, sučeliti s bliskim riječima (nazivima) kao što su: *višerječnica*, *simpleks*, *izvedenica*, *složnica*, *sraslica* i *polusložnica*.

Iz definicija tih pojedinih riječi, naziva (pojmova) saznat ćemo im sadržaj, razabrati u čemu se značenjski međusobno razlikuju. Drugim riječima, vidjet ćemo suodnos tih riječi odnosno pomake unutar leksičkog polja, leksičkog mikrosustava,

pomake koji su nastali pojavom nove riječi. Poznato je da leksikografska definicija treba biti jednostavna, kratka, točna i razumljiva širokom krugu korisnika. Leksikografska nam praksa pokazuje da nije lako udovoljiti tim zahtjevima, da ponekad dolazi do nepreciznosti u definiranju riječi, naziva, odnosno, pojmova.¹

Za riječ *jednorječnica* nemamo leksikografskih izvora iz kojih bismo mogli saznati što znači. Poblježe upoznati značenje toga naziva moguće je jedino iz ulomaka (rijetkih) tekstova u kojima se pojavljuje:

„... tema magistarskog rada bit će sintagmatski izrazi tj. kolokacijske strukture koje su u nazivlju češće od jednorječnica“. (www.ffzg.hr/student/doc_dl.cgi?012758_1.doc); „Znatne razlike u učenju i obradi frazema mogle bi biti kamenom spoticanja pri izradi rječnika u kojima bi se našli frazemi jezika drugih jezičnih skupina (npr. engleski jezik, njemački jezik) zajedno sa slavenskima upravo zbog poimanja idiomatičnosti koja se u neslavenskim frazeologijama spustila i na razinu jednorječnice.“ („www.hrvatskiplus.org/prilozi/dokumenti/.../Kovacevic_Devetojezicni.pdf).

Na temelju tih potvrda možemo zaključiti tek toliko da *jednorječnica* znači otprilike isto što i sintagmatski izrazi *jednorječni leksem*, *jednorječni naziv*, *jednočlani naziv* i da pripada jezikoslovnom nazivlju. Spomenuti dvočlani izrazi (nazivi) učestaliji su od naziva *jednorječnica*, ali u jezikoslovnoj literaturi nisu ni oni jednoznačno određeni.²

Ako pod izrazom *jednorječni leksem* razumijevamo nazive od jedne riječi uključujući složenice s podvrstama bez obzira na tvorbeni način kojim su nazivi postali, onda nije teško razabrati što je *jednorječnica*. Možemo ju definirati kao *riječ od jedne, dviju ili više osnova s afiksima ili bez njih* (npr. *grad*, *gradski*, *predgradski*, *međugradski*, *pročitati*, *daleko*, *između*, *tri*; *jednoulje*, *vucibatina*, *nadriliječnik*, *palikuća*, *prvorođenac*, *četvrtoškolac*, *petoboj*, *cjepidalaka*, *brodogranja*, *dvosjed*, *tronožak*, *zlurad*, *samoznačni*, *dangubiti*, *poluvokal*, *dvoslov*, *samoglasnik*, *književnoumjetnički*, *kad-tad*, *administrativno-poslovni*). Riječ *jednorječnica* smatram sinonimom sintagmatskog izraza *jednorječni leksem* i dijelom nazivoslovnoga mikrosustava. Prihvatljiva je istovrijednica u njemačkom *Einwortlexem*.

---

¹ Odgovor na pitanje što je definicija, kakve postoje i kojim zahtjevima moraju udovoljavati nalazimo pod naslovom *Definicija u terminologiji* na mrežnoj stranici www.gfos.hr/portal/images/stories/znanost/grana/definicija.pdf. Autorice su te internetske stranice M. Lončar i M. Bratanić.

² U radu *Razradba tvorbenih načina u nazivlju* autorica M. Mihaljević i E. Ramadanović (2006.: 193. – 211.) sintagmatski izraz *jednorječni naziv* očito rabe kao *jednorječni termin* (Einwortterminus): „Jedan je od važnih terminoloških zahtjeva i težnja za ekonomičnošću pa je stoga bolje da naziv bude što kraći, po mogućnosti jednorječan. Jednorječni nazivi mogu nastati domaćom tvorбом (npr. *tijelo*, *vrat*, *prag* kao dijelovi gitare) ili ponovnom terminologizacijom (reterminologizacijom) naziva koje druge struke (npr. virus u informatici)“ (str. 194.). U hrvatskome jeziku za taj jezikoslovni naziv nemamo jednu riječ, ne postoji *jednonazivnica* nego samo *jednorječni naziv*.

Nazivu *jednorječnica* suprotan je naziv *višerječnica*. Iz do sada rečenog ne će biti teško razabrati što je *višerječnica*, naziv koji ću definirati kao *ustaljeni izraz koji se sastoji od dviju ili više (zasebnih) riječi koje su zadržale svoj naglasak i deklinaciju, morfološke paradigme* (npr. *grad prijatelj, jezik primatelj, ptica selica, žaba krastača, žuto treptavo svjetlo, soba s pogledom na more, kula od karata, bijela vrana, pješački otok, ležeći policajac, obilaziti /oko čega/ kao oko vruće kaše; Crno more, Bijela kuća*).

Višerječnica se pojavila u jezikoslovnoj literaturi u svezi s leksičkim jedinicama većim od riječi, a to su čvrste sveze riječi (ustaljene sintagme) koje se u leksikografiji tradicijski dijele na stručno-znanstvene i frazeološke (dvostruko ili višestruko vezane sintagmeme, frazeološke konstrukcije (usp. Silić-Pranjković, 2007.: 269.) uključujući onime (usp. Turk, 2000.: 478.). Nekoliko mrežnih potvrda dostatno je da potkrijepi uporabu riječi *višerječnica*:

„Vijeće kao odgovarajući naziv predlaže *višerječnicu* naukovna osnova jer je dio hrvatske jezične baštine te, budući da se taj naziv ne rabi u hrvatskome jeziku, slobodan je „i stoji na raspolaganju da dobije novo i sasvim suvremeno značenje“ (<http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=211/>). „Budući da su frazemi *višerječnice*, njihova obradba u rječnicima pretpostavlja određivanje nosive riječi pod kojom se frazem obrađuje...“ (<http://www.glas-koncila.hr/portal.html?catID=&conID=4111&act=view>.) „U knjizi *Jezični savjeti* možemo pročitati da treba riječ unija u *višerječnici* Europska unija pisati malim slovom...“ (<http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/a-b/bagdasarov-artur/7789-pravopisni-nered-pogled-izvana.html>).

Naziv *višerječnica* mlađi je od sintagmatskih izraza *višerječni leksem*, *višerječni naziv*. Prikladan prijevod na njemački bio bi *Mehrwortlexem* (*Wortgruppenlexem*, *Mehrwort*). Uz spomenute nazive u jezikoslovnom nazivlju dolaze *višečlani termin* (*Mehrwortterminus*, *terminologische Wortgruppe*) i *višečlani izraz*.

Dvočlani se izrazi kao *grad prijatelj, jezik model, jezik primatelj, asistentica pripravnica, ptica selica, mali prst, prsni koš, sjeverni jelen, glagolski prilog, plesna dvorana* spominju samo usput. Svrstavaju se u višečlane nazive (Babić, 2002. : 53.) ili u zasebnu skupinu „dvočlanih pojmova“ (Barić i dr., 1995.: 297.). Ubrajam ih u skupinu *višerječnica* iako bi ih se moglo izdvojiti u zasebnu skupinu *dvorječnica*. Budući da se ta riječ do sada nije potvrdila, ne ću ju uvoditi u raščlambu novoga nazivlja.

Kad je riječ o jednorječnicama moglo bi se poći u slogoslovlje (silabemiku) i pogledati koji nazivi dolaze u obzir da ih spomenemo. To su prije svega *jednosložnica*, *dvosložnica*, *trosložnica* i *četverosložnica*, nazivi koji se sporadično rabe uz sinonimne *jednosložna riječ*, *dvosložna riječ*, *trosložna riječ* i *četverosložna riječ*. Ostavljam ih po strani kao zasebni leksički mikrosustav, a zbog toga iz razradbe izdvajam sve vrste kratica i pokrata, a pozornost obraćam na pomalo zaboravljeni neživ *simpleks*.

Naziv *simpleks* (*simplex*) nalazimo u stručnim rječnicima krajem šezdesetih godina (Simeon, 1969.:IL, 371.) i sedamdesetih godina (Klaić, 1978.). U Klaićevu Rječniku stranih riječi naziv *simpleks* definiran je pod trećim značenjem kao: „samostalna, nesložena riječ (bez prefiksa i dr.)“, a u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku čitamo pod trećim značenjem definiciju „riječ koja nije složena“. Spomenuti rječnici ne navode primjere pa ne znamo točno koje riječi pripadaju skupini simpleksa.³

Predlažem sljedeću definiciju: „jednostavna riječ s jednom osnovom bez afiksa“. U simplekse možemo dakle ubrojiti sve riječi koje imaju jednu osnovu (npr. *grad, jezik, slog, glagol, kuća, sjetva, skrb, srce, jak, zdrav, čitati, sav, dva*).

Nazivu *simpleks* blizak je (manje poznati) naziv iz tvorbe riječi *osnovnica*. Uvodi ga S. Babić:

„Riječ od koje se u tvorbi polazi naziva se *osnovna riječ* ili *osnovnica* (kesten), a riječ koja je tvorbom nastala (kestenast) naziva se tvorena riječ ili tvorenica“ (Babić, 2002.: 25.).

Naziv *osnovna riječ* Hrvatska gramatika objašnjava slično:

„Riječ koja je u tvorbenom procesu polazna ili ishodišna riječ zove se osnovna riječ, a riječ koja tvorbom nastaje zove se tvorenica... Tvorenica također može biti osnovna riječ, npr. kaučukov - kaučukovac (v. § 802)“ (Barić i dr., 1995.: 285.).

Suodnosni naziv *tvorenica* poznat je iz gornjih navoda. Rječnici se tek ponešto razlikuju u definicijama. Rječnik hrvatskoga jezika definira taj naziv riječima: „novoskovana riječ; riječ koja nastaje tvorbom; pridjevska tvorenica, sufiksalna tvorenica“. Hrvatski enciklopedijski rječnik daje definiciju s primjerom: „riječ koja je nastala tvorbom (pis-ač)“. Navodim još nekoliko primjera: *skuhati, dopisati, pisac, pisci, punionica, nadvojvoda, snjegohran, rukomet, tronožak, vucibatina, poimeničenje, krovni, gdjejoji* (usp. Barić i dr., 1995.: 286.; Mihaljević–Ramadanović, 2006.: 207.).

U leksikografskim djelima nailazimo na nazive *novotvorenica*, *neologizam* i *kovanica* koje uvodimo kao vrste spomenute riječi *tvorenica*. Za nazive *novotvorenica* i *neologizam* rječnici nam ne daju podudarne definicije. Šonje novotvorenicu definira: „riječ tvorena u novo vrijeme koja nije posve prihvaćena u govoru, novotvorena riječ; neologizam“ (Zagreb, 2000.), a *neologizam*: „novostvorena riječ; novotvorenica“ (Šonje, 2000.: 677.). Za naziv *kovanica* isti rječnik ima: „novoskovana riječ: tvorenica, neologizam“ (Šonje, 2000.: 495.). Dodatnom „vremenskom“ sastavnicom ti nazivi zadiru i u drugi mikrosustav pa ih ovdje ne ću dalje razmatrati kao ni naziv *novokovanica*.

Kad je riječ o tvorbi riječi susrećemo se s jednorječnim nazivom *netvorbenica* i sinonimnim dvočlanim izrazima (nazivima) *netvorbena riječ* (*nemotivirana riječ*).

---

³ Rječnik hrvatskoga jezika, J. Šonje, Zagreb, 2000. i Veliki rječnik hrvatskoga jezika, V. Anić, Zagreb, 2003. (na CD-u) tu riječ (kao natuknicu) nemaju.

Objašnjenje spomenutih izraza u Hrvatskoj gramatici dano nam je u množinskom obliku:

„Riječi koje se ne mogu izrazno i sadržajno dovesti u tvorbenu vezu ni s jednom riječju zovu se nemotivirane (netvorbene) riječi, npr. *jaram, kadulja, mahnit*.“ (Barić i dr., 1995.: 286.).

U Babića ne nalazimo definicije za te nazive, ali ih možemo izvesti na temelju opisa koji nam Babić daje za naziv *tvorbena riječ (motivirana riječ)*:

„Riječi za koje rastavljanjem na manje jedinice možemo pokazati kako su nastale nazivamo tvorbene riječi“ (Babić, 2002.: 26.).

Preoblikovano, po analogiji, naziv *netvorbena riječ* i *netvorbenica* mogli bismo definirati kao riječ za koju u (*sinkronijskom*) *tvorbenom odnosu (s drugom riječju)* ne možemo pokazati kako je nastala. Riječ *netvorbenica* Babić na jednom mjestu i spominje:

„Tako je npr. glagol uzrjati se netvorbenica jer nema drugoga glagola sa -rjati po kojem bismo uzrjati se mogli rastaviti na *uz-* i *-rjati*“ (Babić, 2002.: 37.).

Netvorbenicu i *netvorbenu riječ* smatram sinonimnim nazivima. Preuzimam još nekoliko primjera netvorbenica (netvorbenih riječi) iz spomenutih izvora: *žumanjak, stolac, ledina, ladica, sag, gaj, bos, sav, lickati se, kosmat, mokat, pet, sav, ti*.

Na mreži se u međuvremenu pojavila, u spornoj uporabi, riječ *tvorbenica*. Misle li autori na novoskovanu riječ, na tvorenicu? Teško je reći gdje bi joj bilo mjesto u leksičkom mikrosustavu o kojem govorimo, potiskuje li koju riječ ili je vezana uz novi pojam koji treba jasno definirati. To pitanje za sada ostavljam otvorenim.

Mnogo je lakše raspravljati o nazivu *izvedenica* koji je u rječnicima podjednako definiran: „riječ načinjena od temeljnih riječi ili od njezinih oblika“ (Šonje, 2000.); „riječ načinjena dodavanjem osnovi jednog ili više afiksa (pret-hod-dan), izvedena riječ“ (Matasović, 2002.). Potonju definiciju preuzimam, ali jasnoće radi navodim još nekoliko primjera koji idu u skupinu izvedenica: *mladost, progonstvo, prizemlje, trenutak, nagluh, načuti, pojesti, izvući, poizvrčati, poisprekidati*. Sinonimna riječ izvedenici je *derivativ*, naziv koji jezikoslovci i leksikografi podjednako definiraju.

Skupini riječi koje se uzimaju kao cjelovite zasebne leksičke jedinice pripada *složenica* ili *kompozit*. Hrvatski enciklopedijski rječnik naziv *složenica* defilira: „vrsta riječi sastavljena od dvije ili više osnova ili leksema (npr. austrougarski, klorovodik)“. Šonje ga definira na sličan način: „riječ sastavljena, složena od dviju ili više jednostavnih riječi“. Gotovo istu definiciju Hrvatski enciklopedijski rječnik daje za *kompozit*: „riječ sastavljena, složena od dviju ili više riječi, složena [kriv(o) + lov(iti) <- krivolov]“. Slično taj naziv određuje Klaić: „složenica; riječ sastavljena od dvije riječi, npr. ispičutura, plavook“ (1978.: 717.).

U složenice ubrajamo i prefiksoidne, sufiksoidne i prefiksoidno-sufiksoidne imenske riječi (*veleučilište, polusamoglasnik, geofizika, poluobrazovan, romboid, biblioteka*). Postojanje raznolikih složenica vidimo iz sljedećih primjera: *basnopisac, brodogradnja, visokogradnja, brodovlasnik, parobrod, putokaz, sjenokoša, samoodgoj, dugonog, malobrojan, bjeloputan, prednjojezični, petosatni, književnoumjetnički, vucibatina, nadriliječnik, četvrtoškolac, deset(o)godišnjica, tisućugodišnjica, petoboj, dvosjed, dvoslov, dvored, tronožak, grudobran, rodoljub, vodopad, poluotok, jugoistok, tisućljeće, dvotočje, poluglas, samoznačnica*. Iscrpan prikaz složenica s primjerima (od kojih sam mnoge preuzeo) daju Mihaljević–Ramadanović (2006.: 197.) i Babić (2002.: 45.; 2002.: 367.).

Sa složenicom usko je povezan naziv *sraslica* koji je u rječnicima ovoga tisućljeća definiran kao „složenica koja je srasla u jednu riječ“. Budući da rječnici ne navode primjere, preuzimam nekoliko primjera iz gramatika: *kućevlasnica, blagdan, dangubiti, zlopamtiti, takozvani, zlurad, uzbrdo, oduvijek, kakogod*. Sraslice se od složenica razlikuju po tome što se mogu i rastavljeno napisati (usp. Mihaljević–Ramadanović (2006.: 198.).

U podvrstu složenica jezikoslovci ubrajaju naziv *polusloženica*. Rječnici i nove gramatike podjednako definiraju taj naziv. U definicijama se spominju uvijek dvije riječi ili dvije imenice koje zadržavaju naglaske, pa se nameće pitanje imamo li posla s jednorječnicom ili višerječnicom. Pogledajmo pobliže definicije toga naziva iz rječnika i ono što nam kažu gramatike o tom nazivu:

„složenica koja je zadržala naglaske obiju sastavnih riječi“ (Šonje, 2000.); „riječ nastala združivanjem dviju imenica od kojih prva atributivno određuje drugu, ne sklanja se a obje zadržavaju svoj naglasak (piše se sa spojnicom, npr. blok-dijagram)“ (Matasović, 2002.); „Polusloženica je nepotpuna složenica. Objе riječi obavezno čuvaju svoj naglasak (spomen-ploča, uzor-majka...). Dijelovi polusloženica povezani su crticom, a prvi se dio upotrebljava nesklonjivo (spomen-ploče, uzor-majke...)“ (Barić i dr., 1995. : 297.).

Slično je i u Babić (usp. 2002.: 47.) koji daje i dodatne primjere: *rak-rana, lovor-vijenac, izvor-voda*. Isti autor, kad govori o tvorbi priloga, navodi polusloženice: *amo-tamo, kad-tad, danas-sutra*, a u polusloženice ubraja i pridjeve tipa *žil-vernovski* (Babić, 2002.: 417.). Polusloženice ću svrstati u skupinu jednorječnica jer spojnica veže riječi složenice u jednu cjelinu, a od imenskih riječi samo se druga sklanja. Glagolske polusloženice (npr. *povuci-potegni, stani-pani*) ostaju nepromijenjene, a dolaze obično u frazemima.

Do sada nisam govorio o dvjema riječima koje se pojavljuju u leksikografskoj definiciji, o nazivima *riječ* i *leksem* jer pretpostavljam da svatko razumijeva (otprilike) isto pod tim nazivima. *Riječ* i *leksem* često se poklapaju s nazivom *jednorječnica*, ali ih ne ću uvoditi u razglobu jer su neprikladni zbog opterećenosti u odnosu na različita gledišta i kriterije koji se navode pri definiranju tih naziva (npr. pravopisno, naglasno, fonetsko-fonološki, tvorbeni, leksičko-semantički). Cjelovitosti radi upu-

ćujem na definicije koje se daju u najnovijim rječnicima, a uzimam jednostavnu i po svom sudu dostatnu definiciju za ovu raščlambu: *najmanja samostalna rječnička jedinica*. S leksičko-semantičkog gledišta *riječ* i *leksem* smatram sinonimima koji sa sintagmatskim izrazima *rječnička jedinica* i *leksička jedinica* tvore sinonimni niz.

Iz analize pojedinih naziva koje sam opisivao dade se izvesti podjela i ustanoviti suodnos *jednorječnih* naziva: *jednorječnica* (npr. *slog, jezik, jezikoslovlje, samoznačnica, pozatvarati, poluprevedenica*) s podvrstama *simpleks* (npr. *slog, jezik, tri, piti*) i svim vrstama *složenica* (*kućevlasnik, samoznačnica, poluprevedenica, dangubiti*). Upitnu skupinu polusloženica možemo ubrojiti pod jednorječnice.

Ako promatramo postanak novih jednorječnica, u pravilu je uvijek najprije višerječni naziv (višečlani naziv), a potom jednorječni. Nove riječi često su učinak poznatog procesa u kojem prvotno imamo pridjev i imenicu, a potom složenicu.

Složenost međusobnih odnosa po značenju bliskih naziva možemo pratiti u skupini u kojoj prevladavaju nazivi *strana riječ, tuđica, posuđenica, prevedenica* i *kalk*, a za koje autorice Muhvić-Dimanovski i Skelin Horvat u radu O riječima stranoga podrijetla i njihovu nazivlju kažu da su tradicijski nazivi u hrvatskome, da su „one kategorije u procesu jezičnog posuđivanja koje su nezaobilazne“ (2006.: 206.). U članku se spominju sljedeći jednorječni nazivi: *barbarizam, tuđica, posuđenica, prevedenica, kalk, prilagođenica, neprilagođenica, usvojenica, pseudoposuđenica, neologizam, transfer, egzotizam, ksenizam, internacionalizam, međunarodnica* i *zamjenbenica*. Rečenicom: „Današnje je nazivlje mnogo bogatije pa se i za različite potkategorije posuđenica različiti nazivi“ (2006.: 206.) autorice nisu slutile da će se u međuvremenu pojaviti novi nazivi koji prodiru u taj „leksički mikrosustav“. Jedan od tih naziva (i na prvi pogled lako prihvatljiv) naziv je *inojezičnica*. Na temelju potvrda iz Jezika:

„Autorski je jezik primjieran, nenametljiv u odabiru i davanju prednosti hrvatskim isto-vrjednicama (sic!) pred inojezičnicama“ (Bašić, 2010.: 145.). „Za potkrjepu navodim u izboru nekoliko desetaka posrbica (u kosom pismu), s početka Mihajlovićeve knjige, kojima su zamjenjivane inojezičnice: *besplatno* - džaba...“ (Bašić, 2011.: 29.)

naslućuje se da je riječ o nazivu koji je sinoniman ili vrlo blizak nazivima *strana riječ, posuđenica* i *tuđica*. Potrebna je definicija, potrebni su primjeri više autora, da bismo mogli razabrati koje mjesto *inojezičnica* zauzima u spomenutom leksičkom mikrosustavu.⁴

⁴ U temeljnim načelima LZ „Miroslav Krleža“ (iz godine 2001.) pod rednim brojem četiri nalazimo riječ *inojezičnica* u množini (usp. Jezik, god. 58., br. 2., str. 69.): „4. Inojezičnice. Posuđenice su glasnički sasvim prilagođene hrvatskomu jeziku (breskva, košulja, naranča, šećer, žirafa ...), a tuđice djelomice (mjuzikl, rentgen) ili ostaju neprilagođene (rock, poste restante).“ Mogli bismo zaključiti da je *inojezičnica* nadređenica u odnosu na spomenute jednorječne nazive *posuđenica* i *tuđica*.

I mnoge druge nove *-ice* i *-enice* trebalo bi promatrati uvijek unutar postojećeg leksičkog sustava pojedinoga jezika i zapitati se jesu li potrebne – ako postoje ustaljeni nazivi bilo u obliku višerječnih naziva (sintagmatskih izraza), bilo u obliku uvriježenih jednorječnih naziva. U leksiku, naime, treba voditi računa o već ostvarenim sustavnim odnosima.

Kako je već rečeno, ulaskom nove riječi, odnosno, novoga naziva u postojeći leksički mikrosustav nastaju pomaci, preklapanja, sinonimija i zamjene. Dugo smo imali samo naziv *punoznačnica*, kojem je prethodio višerječni izraz *punoznačna riječ*, dok se nisu pojavili *samoznačna riječ* i *samoznačnica*. Proces je gotovo uvijek isti. Najprije imamo višerječni, a potom jednočlani naziv. U takvim se slučajevima sintagmatski izraz (čvrsta sveza riječi) ne gubi, on supostoji u sinonimnom paru, odnosno, u sinonimnom nizu.

Ima slučajeva da se nova riječ, novi naziv pojavi, zaposjedne mjesto „staroga“ koji s vremenom nestane iz uporabe, jer jezično, iz bilo kojega razloga, nije prihvatljiv. Tako je, primjerice, *uskličnik* postao leksička norma, a *uzvičnik* ostao zabilježen u starijim djelima. Nisu rijetki slučajevi gdje je teško razlučiti suptilne mijene u leksiku. Kao primjer uzimam naziv *kratica* koja (opravdano) potiskuje naziv *skraćénica*. Sintagmatski izraz *složena skraćénica* sve je rjeđi, a *složena kratica* sve češći u jezičnoj porabi. Što će biti s novim nazivom *umiljenica*, uvriježenim *odmilica* i *hipokoristik* te višerječnim nazivima toga sinonimnog niza (*imenica od dragosti*, *imenica od mila*, *imenica odmila*) – pokazat će vrijeme. Jednorječnice, jednorječni (jednočlani) nazivi prihvatljiviji su i stabilniji u leksičkom sustavu.

Za novi naziv vrijedi ono što nam je poznato iz semiotike (znakoslovlja), naime, da je za svaki znak bitno, pa tako i za jezični, da ga zajednica razumije i prihvati. Svaki jezik dijeli leksik na svoj način i zato moramo ostati unutar hrvatskoga kada govorimo o mijenama i pomacima u leksiku.

Literatura

- Babić, Stjepan, 2002., *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb
- Barić, Eugeniya i dr., 1995., *Hrvatska gramatika*, Zagreb
- Bašić, Nataša, 2010., *Hrvatski pravopis Stjepana Babića i Milana Moguša*, *Jezik*, 57., str. 142. – 144.
- Bašić, Nataša, 2011., *Strategija i stratezi u obračunu s hrvatskim jezikom i jezikoslovljem*, *Jezik*, 58., str. 27. – 30.
- Klaić, Bratoljub, 1978., *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
- Lončar, Maja; Bratanić, Maja, 2010., *Definicija u terminologiji*, www.gfos.hr/portal/images/stories/znanost/grana/definicija.pdf
- Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2002., Zagreb (glavni urednik R. Matasović)
- Mihaljević, Milica; Ramadanović, Ermina, 2006. *Razradba tvorbenih načina u nazivlju*, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 32., str. 193. – 211.

- Muhvić-Dimanovski, Vesna; Skelin Horvat, Anita, 2006., O riječima stranoga podrijetla i njihovu nazivlju Filologija, 46. – 47., str. 203. – 215.
- Silić, Josip; Pranjaković, Ivo, 2007., Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta, Zagreb
- Simeon, Rikard, 1969., Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva. I. (A – O), II. (P – Ž). Zagreb
- Rječnik hrvatskoga jezika, 2000, Zagreb (glavni urednik J. Šonje)
- Turk, Marija, 2000., Višečlani izrazi s desenantiziranom sastavnicom kao nominacijske jedinice, Riječki filološki dani III, Rijeka., str. 477. – 486.

Sažetak

Stefan Rittgasser, Walldorf, Njemačka
UDK 001.4:81'36:811.163.42, izvorni znanstveni rad
primljen 11. lipnja 2011., prihvaćen za tisak 5. rujna 2011.

Neue Einwortlexeme in der linguistischen Terminologie

Im Artikel wird das neue Einwortlexem *jednorječnica* lexikalisch-semantisch analysiert und in Bezug zu den anderen bedeutungsähnlichen Termini gestellt. Das neue Einwortlexem (bzw. Einwortterminus) bewirkt eine Veränderung im lexikalischen Mikrosystem.

STARO I SUVREMENO HRVATSKO ANATOMSKO NAZIVLJE

Borko Baraban

 reći je primjer iznimka jer Šulek bilježeći nazive za kosti ljudskoga tijela najčešće rabi sljedeće dometke: *-njača* (ramenjača), *-ast* (klinasta kost), *-nica* (rešetnica), *-na* (potiljna kost), *-ača* (zatiljača, kukača). U navedenom je primjeru naziv kosti tvoren dometkom *-evac* (koji tvorbena pripada dometcima na *-(a)c*) koji ima razna značenja, ali najčešća su značenja osobe ili stvari. Šulek za *talus* ne bilježi *gležnjača* koji je u suvremenom jeziku prihvaćen uz nazive *skočna kost* i *gležna kost*.

Šulek je često stvarao nove riječi ili doslovno prevodio (kalkirao) strane riječi. U nedostatku hrvatskih riječi, morao je tako postupiti jer nije htio sve prenositi iz drugih jezika.

Rječnik latinskoga i hrvatskoga medicinskoga nazivlja suvremeni je medicinski rječnik koji ima dvije natukničke strane, latinsku i hrvatsku. Napisan je 2003. godine